

PALANGA – 2013 M.
LIETUVOS KULTŪROS SOSTINĖ

TARPTAUTINIS PAPROČIŲ FESTIVALIS „JURGI, PAIMK RAKTUS!“

ZITA BANIULAITYTĖ
ALDO ŽOLIO, JONO BEINORIAUS
NUOTRAUKOS

Skulptūrėlė „Šv. Jurgis“ iš Kretingos muziejaus rinkinių.
Aldo Žolio nuotrauka

Dažnas folkloro puoselėtojas Lietuvoje žino, kad pasveikinti pavasarį, sutikti Jurgines jis turiningai gali Palangoje – čia jau seniai rengiamos tradicinės Jurginių šventės. Ne išimtis buvo ir šie metai – palangiškiai surengė tarptautinį Jurginių papročių festivalį.

KAIP ATRINKOME DALYVIUS?

2011 m. pradėjus rengtis tarptautiniam Jurginių papročių festivaliui Palangoje, pradinė mintis buvo pakviesti į jį užsienio kolektyvus iš tų miestų, su kuriais draugauja Palanga. Bet ten ne visur veikia folkloro ansambliai, o kolektyvas iš Kabuleti (Gruzija) kelio-

nei į Lietuvą negavo finansavimo, Černiachovsko „Karagod“ – vizų. Todėl liko tik Liepoja ir Pernu. Reikėjo susirasti naujų draugų iš užsienio. „Ratilio“ ansamblio vadovė Milda Ričkutė pasiūlė pakviesti bretonų folkloro kolektyvą, su kuriuo „Ratilio“ susipažino festivalyje Prancūzijoje. Bretonai priėmė pasiūlymą. Papildomai dar pasikvietėme Rucavoje (Liepojos r.) veikiančią kolektyvą, su kuriuo draugaujame seniai ir kaip giminės, o tie prikalbino dar ir Bartos etnografinį ansamblį atvykti.

Šį kartą daliai į festivalį atvykstančių lietuvių kolektyvų buvo duota konkreti užduotis – Palangoje pristatyti savo regiono Jurginių

Festivalio dalyvių eiseną.
Aldo Žolio nuotrauka

papročius. Kiti atvykusieji tik koncertavo ir pramogavo. Gausiame dalyvių būryje buvo daug nuolatinių šventės dalyvių. „Jurginių turgelio“ programoje pasirodė ir Palangos „Bočiai“ bei „Banguolis.“

KODĖL ŠVENTĖ TAPO FESTIVALIU?

Palanga – 2013 m. Lietuvos kultūros sostinė. Taip atsirado galimybė įgyvendinti seną svajonę – Jurginių metu surengti tarptautinį festivalį. Tokia proga galėjome tikėtis ir didesnės finansinės paramos, sulaukti daugiau dėmesio ir dalyvių.

Kodėl tai buvo papročių festivalis? Tarptautinių folkloro festivalių Lietuvoje – galybė. Jie veikia beveik kiekviename rajone, mieste ir daug kur rengia įvairias šventes, festivalius. Jurginių papročių festivalio dar nėra tekę girdėti. Nutarę organizuoti būtent tokį, siekėme ne tik patys daugiau apie šios pavasario šventės papročius sužinoti, bet ir su jais supažindinti į šventę atvykstančius kolektyvus, visus, kas stebės jos renginius ir juose dalyvaus.

FESTIVALIO DIENORAŠTIS

KETVIRTADIENIS

Ketvirtadienį, balandžio 25 d., į Palangą atvyko bretonų ir estų folkloro kolektyvai. Viešbutyje „Palangos žuvėdra“, kur gyvena beveik visi į festivalį atvykę ansambliai, surengėme svečiams susipažinimo vakaronę. Palangos „Mėguvos“ kolektyvo nariai atėjo su savo keptais pyragais. Vaišindamiesi mokėmės žemaitiškų, estiškų ir bretoniškų šokių bei ratelių.

PENKTADIENIS

„Pagal Jurgį ir kepurę“. Estų ansamblis „Kirmas“ Prano Jurgučio pagrindinėje, o bretonai – „Baltijos“ pagrindinėje mokykloje pasakojo apie savo šalies Jurginių papročius, koncertavo ir mokė savo šalies šokių. Edukacinės programos praėjo labai šiltais ir draugiškai. Palangiškiai mokiniai, kurių į renginį susirinko labai daug, buvo sužavėti tuo, ką pamatė ir išgirdo. Po koncerto ansamblių nariai susipažino su Palangos gintaro muziejumi.

Vidurdienį į Palangą pradėjo rinktis lietuvių kolektyvai: suvalkiečiai iš Vilkaviškio – „Sūduviai“, aukštaičiai iš Panevėžio – „Raskila“. Džūkams atstovavo džūkų ir aukštaičių paribio ansamblis „Verpeta“. Kvietėm į pajūrį atvykti ir „cikrinis“ džūkus, bet šiems atkakti į „pasaulė pabongą“ pritrūko finansų.

15 valandą centrinėje miesto aikštėje, buvusio turgaus vietoje, atidarėmė „Jurginių turgelį“. Festivalio organizatoriai siekė, kad mieste visą laiką kas nors vyktų, kad ir centre praeiviai galėtų stebėti renginius, juose dalyvauti, kad žmonės būtų informuoti apie šventę, jo dalyvius.

„Jurginių turgelis“ nebuvo paprastas turgus. Jame vyko Žemaitijos ir Klaipėdos krašto regionų sertifikuotų tautinio paveldo maisto produktų gamintojų varžytuvės. Turgelis veikė penktadienį ir šeštadienį. Gamintojai turėjo progos save ir savo išmonę, meistriskumą, produkciją pademonstruoti, gražiai prekystalius pasipuošti. Turgelelyje buvo prekiaujama tik tautinio paveldo gamintojų sertifikuotais maisto produktais. Norinčių dalyvauti varžytuvėse buvo apie 20. Visi jie turėjo ką parodyti.

Prizus varžytuvių dalyviams įsteigė Palangos miesto savival-

(Nukelta į 4 p.)

DALYVIAI

1. Cercle Celtique „LE ROSELIER“ de Plérin sur Mer [Keltiškų tradicijų šokių grupė „Le Roselier“ iš Pelerin-sur-Mer]. Prezidentė Martine Chateaugiron.
2. Pernu tautinės kultūros ansamblis „KIRMAS“. Vadovė Ūlle Jaeger.
3. Liepojos folkloro centro „Namins“ folkloro ansamblis „ATŠTAUKAS“. Vadovė Ināra Kalnarāja.
4. Rucavos tradicijų klubas. Vadovė Sandra Aigare.
5. RUCAVOS etnografinis ansamblis. Vadovė Stanislava Skudike.
6. BARTOS etnografinis ansamblis. Vadovė Gunta Klievēna.
7. Vilkaviškio kultūros centro folkloro ansamblis „SŪDUVIAI“. Vadovė Nijolė Skinkienė.
8. Panevėžio miesto folkloro ansamblis „RASKILA“. Vadovė Lina Vilienė.
9. Kaišiadorių kultūros ir meno centro folkloro ansamblis „VERPETA“. Vadovai Valerija Jankauskienė ir Vilmantas Kratavičius.
10. Lietuvos edukologijos universiteto folkloro ansamblis „PORINGĖ“. Vadovai Vladas Černiauskas ir Audronė Vakarinienė.
11. Vilniaus miškų urėdijos folkloro ansamblis „NALŠIA“. Vadovė Audronė Vakarinienė.
12. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto folkloro ansamblis „LINAGO“. Vadovai Laimutė Stasė Proškutė ir Andrius Morkūnas.
13. Vilniaus universiteto folkloro ansamblis „RATILIO“. Vadovės Milda Ričkutė ir Kristina Aponavičiūtė.
14. Mažeikių rajono savivaldybės kultūros centro folkloro ansamblis „ALKSNA“. Vadovės Dainora Petrikienė ir Sonata Šakienė.
15. Mažeikių rajono savivaldybės kultūros centro folkloro ansamblis „ALKSNIUKĀ“. Vadovė Dainora Petrikienė.
16. Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro folkloro ansamblis „GIEDRUŽĖ“. Vadovė Audronė Bružinskienė.
17. Šiaulių miesto kultūros centro „Laiptų galerija“ folkloro ansamblis „SALDUVĖ“. Vadovai Darius Daknys ir Violeta Daknienė.
18. Kultūros centro „Panevėžio bendruomenių rūmai“ folkloro ansamblis „PULKELIS“. Vadovas Albertas Bartašius.
19. Šilutės kultūros ir pramogų centro folkloro ansamblis „VERDAINĖ“. Vadovė Regina Jokubaitytė.
20. Kretingos rajono kultūros centro folkloro ansamblis „GERVELĖ“. Vadovė Elena Šalkauskienė.
21. Kretingos kultūros centro Vydmantų filialo folkloro ansamblis „ŽEMČIŪGĀ“. Vadovė Jolanta Japertienė.
22. Klaipėdos savivaldybės Etnokultūros centro folkloro ansamblis „KURŠIŲ AINIAI“. Vadovai Jolita Vozgirdienė ir Alvydas Vozgirdis.
23. Palangos moksleivių klubo vaikų folkloro ansamblis „KIKILIS“. Vadovė Diana Šeduikienė.
24. Palangos kultūros centro folkloro ansamblis „MĖGUVA“. Vadovės Zita Baniulaitytė ir Diana Šeduikienė.
25. Palangos kultūros centro pagyvenusių liaudiškų šokių ansamblis „BOČIAI“ vadovė Jovita Serapinienė.
26. Palangos kultūros centro vyresniųjų liaudiškų šokių grupė „BANGUOLIS“. Vadovė Jovita Serapinienė.

Jurginių žaidimai. Aldo Žolio nuotrauka

(Atkelta iš 3 p.)

dybė, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tautinio paveldo ir mokymo skyrius, VĮ Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra. Vertinimo komisijoje buvo šių įstaičių specialistai.

Pagrindinis varžytuvių vertinimo kriterijus – sumanus tikros tradicijos propagavimas. Visi dalyviai gražiai pasirodė išmoningai papuošdami palapines, prekybos vietas, pateikdami pirkėjams ir komisijos nariams gaminius, demonstruodami savo produkcijos gamybos technologijos epizodus.

Prekybos vietas šį kartą nebuvo apmokestinamos, nes gamintojai buvo ne tik „Jurginių turgelio“ dalyviai, bet ir šventės rėmėjai. Vieni jai skyrė maisto produktų bendrai šventės dalyvių vakaronei, kiti kitaip prie renginių organizavimo prisidėjo.

Visi gamintojai buvo pagerbti padėkomis, o pagrindinį prizą laimėjo Vida Viskontienė iš Darbėnų. Ji, demonstruodama, kaip duona atminkoma, kaip ruginiai kleckai verdami, sulaukė itin daug žiūrovų dėmesio. Labai aktyvūs buvo ir palangiškiai „Baltijos kūršių vikingai“ (vadovas Rimantas Ignatavičius). Jie, atsitempę stilizuotą laivą, virė žuvienę, kepė stintas, vaišino žuvies mėgėjus. Abi dienas turgelyje koncertavo festivalio dalyviai, jiems talkino renginių vedėjas Jonas Kavaliauskas iš Klaipėdos.

Palangos viešojoje bibliotekoje tą dieną buvo atidaryta paroda „Šv. Jurgis lietuvių liaudies mene“, kuri visą eksponavimo laiką

Šventės dalyvių eisenos priekyje – žirgai. Aldo Žolio nuotrauka

buvo itin gausiai lankoma palangiškių. Joje eksponuotos skulptūros, paveikslas ir bareljefas iš Kretingos muziejaus fondų.

Pristatyme dalyvavusi Kretingos muziejaus Dailės skyriaus vedėja Danutė Šorienė susirinkusiesiems gražiai pasakojo apie eksponatus, o Klaipėdos universiteto profesorius habil. dr. Vladas Žulkus – apie tai, kodėl palangiškiams toks svarbus šv. Jurgis. Parodos atidarymo metu koncertavo folkloro ansamblis „Verpeta“.

Organizuojant koncertą „Linksmą pavasarį mums pagražini...“, kuris vyko Palangos Senosios gimnazijos salėje, daug sumanumo parodė didelę patirtį šioje darbo srityje turinti režisierė Aušra Latonienė ir koncerto vedančioji Gražina Kadžytė. Atėjusius nudžiugino puiki scenografija, beveik tobulas įgarsinimas (tai itin sudėtinga padaryti, kai koncertuoja folkloro kolektyvai), specialus apšvietimas. Koncerto rengėjai atskleidė Jurginių papročių esmę. Renginio metu buvo puiki proga susipažinti su visų Lietuvos regionų, taip pat ir bretonų, estų, latvių kultūra. Koncertą „įrėmino“ palangiškiai. Iš pradžių pasirodė vaikų kolektyvas „Kikilis“, o koncertą užbaigė „Mėguva“. Savo programas parodė ir „Žemčiūga“, „Sūduviai“, „Raskila“, „Verpeta“, Rucavos tradicijų klubas, „Le roselier“, „Kirmas“.

Po koncerto jo dalyviai, pasistiprinę žemaitišku kugeliu, puolė šokti. Į naktišką susirinkimą ne tik palangiškiai, bet ir nemažai klaidėdiškių. Na o kai prie trepsinčių ir šėliojančių tą vakarą dar prisijungė ir „Poringė“, „Ratilio“ bei „Nalšia“, tai viešbučio darbuotojai šiek tiek net sunerimo, pamane, kad tie rateliai nesibaigs iki ryto...

ŠEŠTADIENIS

Na o kitos dienos pradžia buvo skirta ekskursijoms ir gintaro apdirbimo pamokoms, kurios vyko gintaro gildijoje.

Šv. Mišios ant Birutės kalno buvo labai dvasingos ir tarsi įkvėptos pirmųjų krikščionių, gyvenusių čia prieš 600 metų. Maldininkų nesusirinko daug, bet maldos ir giesmės buvo be galo nuoširdžios. Tradicines giesmes pamaldų metu giedojo „Ratilio“, „Verpeta“ ir „Mėguva“.

15 valandą į Palangą jau buvo suvažiavę ir likusieji folkloro ansambliai. Jie pasklido po Palangos jaukesnius kampelius ir čia koncertavo, supažindindami praeivius su savo krašto Jurginių papročiais.

Šventės dalyvių eitynės jų dalyviams ir praeiviams liko atminty ilgam: priekyje ant šauniasių ristikų jojo 7 raiteliai, o jiems iš paskos traukė šventės dalyviai. Jų buvo net 460 dalyvių. Vėlyje plazdėjo nešamos vėliavos, akį traukė margaraščiai moterų tautiniai sijonai, skaros, nuometai. Skambėjo dainos ir sveikinimai visomis Lietuvos tarmėmis. Šokiai tai spartino, tai lėtino žingsnius. Prie žalumynais ir kaspinais apipintų Palangos Birutės parko vartų laukė parko direktorius. Jam, priimant tiek daug svečių, iš pradžių net šiek tiek neramu pasidarė. O šventės dalyviai speliojo: „O gal jis ir pats nežino, kur tie Jurgio raktai...“

Ragų muzika pasisveikinom su seniau palangiškių šventu vadinu Birutės mišku. Gavę parko direktoriaus leidimą, dainuodami pasklidome parko takeliais, patraukėme link tvenkinio. Aptūpėm iš visų pusių vandenį ir lenktyniavom su paukščiais, kieno gražesnė giesmelė: skudučių sutartinė ar dūdmaišio išvinguravimai, o gal žemaičio ar aukštaičio pavasarinė daina. Klausėmės ir strazdo – ar tik ne jis nurungs visus? Bevaikštinėdami radom ir keistų žalių ženklų, kuriuos nešėmės, mintydami, kur juos pritaikyti ir kur tie

Jurgio raktai? Gal senojoj liepoj, kur sutūpę vaikai paukščius pamėgdžioja molinukais, gal pievoj, kur ratelius suka ansambliai, ar prie Birutės skulptūrėlės, kur merginos deda pavasario žiedus ir uždega žvakeles? Vyrai, tikriausia, žino, kur tie raktai, jei triūbija ragais nuo Birutės kalno, kviesdami ten susirinkti. Tad, nieko nelaukę, sukame ten. Lipdami laiptais perėjome vienus vartus ir nusiprausėme eidami į šventovę. Užlipę ant kalno kiekvienas išreiškė savo džiaugsmą savaip: kas daina, o kas ir šoku. Čia buvo pritaikyti Jurgio raktams šventės dalyvių surasti ženklai. Ir suskambo visų daina „Jurgi, paimk raktus“, po jos – tradicinė „Biruta“. Bendrose dainose pajutome tą šilumą, kuri ateina į mūsų širdis ir prikelia amžinam tautiškumo pavasariui.

Festivalio dienomis oras didele šiluma nelepino. Sužvarbusius, ypač svečius iš Bretanės, kurie nepratę prie lietuviškų orų, šildėme ant laužo virta karšta žuviene. Na o kokios žemaitiškos vaisės be kastinio, karštų bulvių su mundurais?! Buvo ir jų.

Pasistiprinę visi susirinko į viešbučio „Palangos žuvėdra“ konferencijų salę. Čia Palangos meras Šarūnas Vaitkus ir Seimo narys palangiškis Pranas Žeimys pasveikino visus festivalio dalyvius. Mero patarėja padėjo išdalinti padėkos raštus ir simbolines dovanėles. Atsakydami į nuoširdumą svečiai padėjo valdžios atstovams ir pasveikino „Mėguvos“ ansamblį, kuris pažymi savo 25-metį (tai buvo jau trečias tam skirtas renginys). Po kalbų ir dovanų dalinimo

Vyrai kepė Jurginių kiaušinienę. Jono Beinoriaus nuotrauka

sužiūrom į ekraną. Mėgėjiškas video filmas „Jurginės Palangoje“ – tai 1998–2012 m. daugiausia mėgėjų nufilmuoti Jurginių švenčių epizodai, sudėlioti į vieną filmą, kuriame nuolatiniai Palangos Jurginių dalyviai galėjo išvysti ir savo veidus, prisiminti šventės akimirkas.

Vėliau, aptarinėdami filmą, visi nuskubėjo prie jūros tilto. Čia besirenkančių laukė grėsmingas smakas, padarytas iš nendrių ir šieno, bet didelis ir nežinia ką žadantis. Užsidegus laužams, jis pradėjo spaudyti ugnimi. Gerai, kad yra karžygių Lietuvoj. Išvydę įsismarkaujantį smaką, Liudas Augaitis su Vaidotu Digaičiu suorganizavo komandą raitelių. Jie atėjo ant savo žemaitukų, nešdami Žemaičių vėliavą, ginkluoti ir smako nėmaž nepabūgo; tikri šv. Jurgio pasiuntiniai, o gal Perkūno? Jų strėlės padegė pabaisą. Ir supieškėjo smakas – blogio simbolis. Pradėjo suktis pavasario saulės ir žemė tapo atrakinta.

Organizuojant šį renginį daugiausiai padirbėjo režisierė Aušra Latonienė. Smako skulptūros autorius – Linas Žulkus. Muzika rūpinosi Donatas Bielkauskas, o pirotechnika – UAB „Blikas“.

Vėliau vykusios šventės dalyvių vakaronės metu mėguviškiai vėl sulaukė draugų pasveikinimų. Bendri pasidainavimai, šokiai baigėsi tik paryčiais.

SEKMADIENIS

„Žemė kėlė žolę, žolė kėlė rasą, rasa kėlė žirgą...“ Visi festivalio scenarijai buvo paimti iš tautosakos. Čia gali rasti veiksmų planą visoms šventėms. Po Palangą ieškojom tinkamo žolyno, kuris būtų arčiau centro ir suradom – skulptūrų parke. Čia daug erdvės visokiausioms veikloms: šokiams, rateliams, sportiniams žaidimams, estafetėms. Tuo ir užsiėmė ansambliai: pasikeisdami vieni su žirgais po miestelį važinėjo, muštuką žaidė, šoko ir kitus visokių žaidimų mokino. Palakstę po pievą susirinko į „Anapilio“ kiemą kepti tradicinės kiaušinienės. Čia gospadinė Dalia leido pasireikšti ansamblių vyrams. Jie patys kepė kiaušinienę ir ją vaišino moteriškes. Greitai prabėgo laikas.

Palangiškiai sako: „Jeį nori sugrįžti vėl į Palangą – mesk pinigėlių nuo jūros tilto“. Tokia buvo ir festivalio pabaiga. Atėjom prie tilto, susipynėm dainomis, šokiais ar rankomis ir taip draugingai keliavome tiltu iki plačiausios jo vietos ties posūkiu. Čia dar pasidainavom nuo dūšios, pinigėlių kas įmetė dėl sugrįžimo ir pradėjom atsišveikinti. Buvo saulėta diena – staiga pakilo nuo jūros tirštas rūkas. Ant tilto žvejai burbuliavo: „Rūką su savo dainom užtraukė“. O man atrodo, kad net jūros vanduo pašilo nuo draugų šilumos, o gal smakas paskutinį kvapą išleido...

ORGANIZATORIAI IR RĖMĖJAI

Tai Palangos Kultūros centro kolektyvas, folkloro ansamblis ir klubas „Mėguva“, Kultūros skyriaus specialistė Jolanta Jokimčiūtė, Palangos savivaldybės viešosios bibliotekos kolektyvo nariai, etnologė Valerija Jankūnaitė ir Gražina Kadžytė, „Mėguvos“ draugas Tautvydas Lubys ir jo suorganizuota šaunioji jaunimo savanorių komanda. Šventės dailininkės – Gražina Viktorija Oškinytė-Eimanavičienė ir Gražina Eimanavičiūtė.

Pagrindiniai renginio rėmėjai buvo Palangos miesto savivaldybė, Lietuvos Respublikos kultūros rėmimo fondas, viešbutis „Palangos žuvėdra“ ir UAB „Vlasava“, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tautinio paveldo ir mokymo skyrius, VĮ Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra.